



Teodora VIGATO, Ivica VIGATO, *Silbenske kulturološke teme I*, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2023., 212 str.

Knjiga *Silbenske kulturološke teme I* jest, kako su zamislili autori, prva u nizu sličnih izdanja vezanih uz prošlost i kulturno nasljeđe otoka Silbe. Knjiga se sastoji od dva dijela. U prvom su dijelu knjige članci o običajima i dramskom amaterizmu na otoku u prošlosti, dok se drugi dio odnosi na jezična istraživanja uglavnom starog silbenskog govora.

Prvo poglavlje, pod nazivom „Dramski amaterizam na Silbi između dva rata“ (21 – 31), opisuje svakodnevnicu tog razdoblja u kojem se razvijao aktivan kulturni život. Inače se dramski amaterizam na Silbi razvio još u doba kad je silbenko pomorstvo naglo propalo dolaskom parnog stroja koji je zamijenio jedrenjake. Razvijao se pod okriljem crkvenih institucija, a između dva rata u Silbi su djelovale Marijina kongregacija i Društvo mladih križara i mladih križarica. Na osnovu zapisa iz kronika ovih društva može se pratiti djelovanje dramskog amaterizma.

Drugo poglavlje, pod nazivom „Silbenki brindiži“ (33 – 41), opisuje oblik usmenoretoričkog žanra kojim se na poseban način spajaju građanski ili urbani maniri s folklornim ili usmenoretoričkim izrazom. Ovaj se fenomen objašnjava činjenicom da su na Silbi zajedno živjeli težaci i kapetani pa se time ukidala oštra granica između seoske i gradske kulture. Brindiž (doslovno bi se mogao prevoditi kao neka vrsta zdravice iako se nigdje ne spominje da se nazdravlja s čašom u ruci) može biti mali usmeni žanr pored poslovice, izreka, vica, zagonetke, brzalice i molitve. Na temelju osobne priče o jednom vjenčanju na Silbi 1930. te usporedbom s istraživanjima o običajima vjenčanja u drugim, pretežito otočkim mjestima, o kojima su pisali razni znanstvenici, detaljno je opisan čin sklapanja braka na Silbi u prošlosti u poglavlju „Jedno vjenčanje na Silbi 1930.“ (47 – 58).

U sljedećem poglavlju „Jaslice u jednoj privatnoj kući na otoku Silbi“ (61 – 71) predstavljene su jaslice u kući Ivana Lovrina koje se razlikuju od svih drugih jaslica u silbenkim kućama i silbenkoj crkvi te više podsjećaju na poljsku szopku i ukrajinski vertep pa autorica polazi od pretpostavke da su ih silbenki pomorci donijeli na Silbu iz Ukrajine. Međutim, jaslice u silbenkoj privatnoj kući ostale su izolirane, bez tendencije da se dalje razvijaju. One se nisu transformirale u minijaturno lutkarsko kazalište, u njih se nisu ugrađivale scene iz svakodnevnog života, a na Silbi nije postojao ni običaj ophodnje djece za vrijeme Božića.

Na temelju raznih tekstova iz 17. i 18. stoljeća (matičnih knjiga, knjiga bratovština, teološkog priručnika i homilije) istražene su leksičke osobitosti starog silbenskog govora (poglavlje „Leksik silbenkih spomenika 17. i 18. stoljeća“, 77 – 85).



Nakon leksičkih osobitosti, u poglavlju „Promjene u silbenskom leksiku u zadnjih 60 godina“ (87 – 95) istražene su promjene u silbenskom leksiku u minulih 60 godina. Jezik, kao važan aspekt kulture, izražava i društvene promjene. Rezultati istraživanja pokazuju da je silbenski govor nakon 60 godina živ, ali dosta drugačiji. Stanovnici znaju da je važno sačuvati svoj specifičan govor kao dio kulture i identiteta.

U poglavlju „Jezične značajke dijaloga u pripovijesti Toreta“ (97 – 101) jezično je analizirana pripovijest temeljena na popularnoj silbenskoj predaji s povijesnim elementima. Ovdje je također uočena želja da se *domaća rič* sačuva pisanjem pripovijesti na zavičajnom govoru. Autori ukazuju na važnost jezičnih posebitosti te njihovo očuvanje kao dijela kulturne baštine otoka Silbe.

Vjersko-političke novine *Katolička Dalmacija* počele su izlaziti 1870. godine, koje je za vrijeme uredništva Ivo Prodan usmjeravao u vjersko-pravaškom i nacionalnom duhu. Želeći uspostaviti vezu s hrvatskim čitateljstvom, utemeljena je rubrika *Podlistak* u kojem su se u formi dijaloga aktualizirala tadašnja politička zbivanja. Autor je u poglavlju „Jezične značajke pučkih razgovora sa Silbe tiskanih u podlisku Katoličke Dalmacije u razdoblju od 1883. do 1891. godine“ (103 – 113) istražio jezične značajke pučkih govora Silbe na temelju dijaloga koji su tiskani u ovom *Podlisku* u razdoblju od 1883. do 1891. godine. Analizirane su fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke posebnosti.

Istraživanje u kratkom poglavlju „Društveno-povijesna uvjetovanost nekoliko frazema s otoka Silbe“ (115 – 119) polazi od pretpostavke da društveno-povijesne prilike oblikuju neki mjesni govor čime se on počinje razlikovati od susjednih mjesnih govora. Tako svaki proučavatelj govora mora postati ujedno i povjesničar i arheolog, ali i dobar poznavatelj naravi ljudi da bi mogao doći do zaključaka o nastanku nekih lokalnih frazema.

Na kraju knjige autori u poglavlju „Dijakronijski rječnik silbenskoga mjesnoga govora“ (121 – 191) donose građu za dijakronijski rječnik silbenskog mjesnog govora. U tablici je naveden popis izvora pisanih glagoljicom i latinicom, a koji su poslužili kao korpus za izradu ovog rječnika. Cilj nije bio napraviti rječnik silbenskog govora, već samo sakupiti sva leksikografska proučavanja jednog od autora na jednom mjestu, koja bi pomogla budućim istraživačima ili potencijalnom piscu rječnika silbenskog mjesnog govora. Knjiga obiluje nizom starih fotografija i dokumenata na temelju kojih su provedene analize. Ovaj niz znanstvenih rasprava o većinom nematerijalnoj kulturnoj baštini otoka Silbe dobar je početak za daljnja istraživanja povijesti otoka Silbe. Ovim se može potaknuti i istraživače drugih otočkih sredina na slične pothvate usmjerene na očuvanje bogate kulturne i povijesne baštine.

Grozdana Franov-Živković